

УДК 94 (438)

Леся Костюк

МИГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ УПРОДОВЖ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано міграційне законодавство Франції останніх років, його значення для боротьби з нелегальною міграцією.

Ключові слова: міграція, Європейський Союз, інтеграція, мігрант, міграційна політика.

Добровільна або вимушена міграція спричиняє зміни у кількісному складі населення тієї чи іншої країни ЄС та вносить корективи у етнічний фон соціуму, і, що найважливіше, приносить із собою ряд політичних, економічних та релігійних суперечностей. Саме останній фактор змушує уряди цих країн контролювати не тільки міграційні потоки, але і коригувати міграційне законодавство відповідно до умов часу. Упродовж останніх трьох років перед світовою спільнотою постало чимало проблемних питань, пов'язаних із адаптацією мігрантів в ЄС. Саме проблемні питання спонукають уряди держав-членів Євросоюзу вживати заходів для їх врегулювання. Показовим є досвід Франції: уряд цієї країни протягом останніх двадцяти п'яти років змінив своє міграційне законодавство, в рамках підтримки загальної безпеки, пошуку економічної вигоди та шляхів скорочення підтримки мігрантів.

Мета наукової розвідки полягає в простеженні міграційних процесів у Франції та реакції уряду на них. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання низки завдань: вивчення способів в'їзду в Францію; аналіз нормативних документів, котрі визначають статус мігрантів.

Порушена проблема знайшла відображення у різноманітних дослідженнях. Цікавими є роботи С. Боровика [1], Н. Зінченко [4], С. Рязанцева [9], В. Стрельцов [11], де зроблено аналіз ключових питань пов'язаних із соціальними, економічними та моральними аспектами міграції у Францію.

За останні роки до Франції все більше прибуває нелегальних мігрантів. Серед імігрантів найбільше вихідців із країн Магрибу (Алжиру та Марокко), соцтабору (СРСР, колишньої Югославії), Азії (Китаю) та Латинської Америки. Потік імігрантів був найактивнішим протягом 2014–2016 рр., оскільки останнім часом Франція стає не лише кінцевим пунктом, але й дає шанс нелегально потрапити до Великобританії через Ла-Манш.

Дослідники виділили декілька етапів міграції до Франції, котрі істотно вплинули на етнічний склад цієї держави:

1. 1920–1930-х рр. в країну приїхали переселенці із прикордонних країн (Іспанії, Італії, Бельгії), вірмени і росіяни, що тікали від більшовицького режиму;
2. 1945–1973 рр. молоді вихідці із Португалії, Італії, Іспанії та колишніх французьких колоній країн Магрибу, Близького Сходу;
3. З 1974 р. країна закриває всі програми щодо найму іноземної робочої сили (за винятком випадків надання політичного притулку, возз'єднання сім'ї і навчання);
4. 1980–1998 рр. – згідно прийнятого законодавства скоротився потік мігрантів, хоча держава прийняла 500 тис. осіб із колишніх країн соцтабору та Африки;

5. 1999–2015 рр. збільшення кількості мігрантів з країн Азії, Африки та Латинської Америки.

Таким чином, з часу закінчення Другої світової війни і до початку 2000-х років до Франції іммігрувало близько 10 млн. осіб (на 2016 р. 12 млн. мігрантів). Ситуація змінилася протягом 2014–2015 рр., коли до країни збільшився потік мігрантів. Більшість з них прибули на навчання (66 тис. осіб), на роботу (21 тис. осіб), возз'єднання сімей (25 тис. осіб) та понад 400 тис. нелегальних мігрантів.

Як бачимо із цифр, щороку французьке суспільство поповнюється великою кількістю іммігрантів. Цей фактор, у свою чергу, умовлює збільшення кількості у державі мусульман. За статистикою, на 2007 р. у Франції приблизно 5 млн. мусульман на 60 млн. чол. [5, с. 87]. Соціальна активізація мусульман у державі розпочалася з середини 70-х років ХХ століття у зв'язку зі збільшенням потоку іммігрантів із країн Магрибу (Алжиру). Також у Франції створено більше сотні мусульманських організацій.

Географічні показники перебування мігрантів на теренах Франції важко зафіксувати, бо вони користуються свободою розміщення усередині країни, проте на приморській території введено жорсткий візовий режим. Іммігранти найбільш активно заселяють великі міста, де кількість жителів перевищує 200 тис. осіб із розвинутою економічною кон'юнктурою, а також передмістя Парижу (район Іль-де-Франс).

Дослідивши міграційну політику Франції, зауважимо, що в державі сформувалося сприятливе середовище для мігрантів. Окреслена ситуація детермінована такими чинниками: високим рівнем економічного розвитку цієї країни, можливістю працевлаштуватися, високими показниками оплачуваності праці, можливістю отримати освіту [1, с. 15]. Тому французький уряд розпочав політику регулювання міграції за трьома напрямками: управління міграційними потоками, боротьба проти нелегальної міграції, інтеграція іммігрантів [10, с. 11]. Питаннями міграції в країні опікуються такі інстанції: Міністерство внутрішніх справ, Національна імміграційна служба, Національне бюро з питань імміграції (замається новоприбулими мігрантами, їх адаптацією), Французька служба захисту біженців та апатридів, Національна рада іноземного населення. Остання була створена у 1984 р., її очолює міністр, що опікується іммігрантами. До складу Національної ради входять 16 представників іммігрантів, 12 представників профспілок, представники відповідних міністерств та деяких громадських організацій. Сама Рада збирається двічі на рік і носить консультативні функції.

Декретом від 5 березня 1993 р. Національну раду іноземного населення наділили більш широкими повноваженнями, оскільки урядом було створено інформаційну автоматизовану електронну систему ведення досьє кожного іноземного громадянина чи осіб без громадянства, котрі приїжджають чи мешкають у країні. Також при департаментах було створено комісії з прийому та перебування іноземців, котрі уповноважені ухвалювати остаточне рішення щодо іноземних громадян.

Зауважимо, що статус іноземців на території Франції різний, це в основному залежить від ряду двосторонніх чи багатосторонніх міжнародних угод держави (конвенції, договори про дружбу, митні питання, соціальне забезпечення, взаємодопомога). Залежно від цих домовленостей визначаються права громадян-іноземців. Серед основних документів з цього питання – Римський договір, Женевська конвенція, певних статус громадян колишніх французьких колоній.

Питання в'їзду й перебування іноземців на території Франції визначається певним адміністративним порядком. Тобто іноземці мають дотримуватися двох вимог: підготовка відповідних документів, відсутність рішення про відмову, мати паспорт та візу. Щодо кількості документів для подачі, то вона залежить від

мети поїздки: об'єднання сімей, туризм, працевлаштування та навчання. Віз не одержують громадяни країн, що входять в ЄС, без паспортів можуть перетинати кордон Франції громадяни країн, що мешкають в прикордонній до Франції зоні або заняті в сезонних роботах. З відміткою в паспорті, але без віз можуть їздити громадяни-біженці, що проживають на території Франції. Легальним є в'їзд на територію Франції відповідно до запрошення, котре іноземець одержує від мерії або власника підприємства, що запрошує на роботу. Щодо трудової міграції, то на сьогоднішні вона сильно обмежена. Роботодавець повинен довести урядові, що на працевлаштування не претендує француз. Проте існує список професій, на котрі не поширюються обмеження: артисти, моделі, інженери, діячі науки та культури. Доречно додати, що спрощений шлях в'їзду до Франції мають громадяни Марокко, Тунісу та Алжиру.

Щодо в'їзду до Франції, то він може бути короткостроковий (до трьох місяців) і довгостроковий (більший термін ніж три місяці). Короткострокове перебування передбачає вільне пересування по Шенгензоні. Після закінчення терміну іноземний громадянин повинен покинути країну або звернутися до органу виконавчої влади того регіону, де перебуває і отримати дозвіл на помешкання або роботу. Також французький уряд дає два види дозволів (або посвідок) на проживання: на один рік з можливістю поновлення або на десять років [9, с. 86]. Якщо людина у Франції офіційно визнана біженцем, то отримує десятирічну посвідку на проживання. Юридичний статус біженця розглядає Французьке бюро захисту біженців і апатритів, котре виділяє дві категорії: до першої належать особи, що на батьківщині переслідувалися за расовою або національною приналежністю, віросповіданням, мовою, політичними поглядами; до другої – в результаті своєї діяльності або боротьби за свободу [1, с. 17].

Процедура отримання іммігрантом французького громадянства зафіксоване в Кодексі про громадянство (від 19 жовтня 1945 р. із змінами від 1973, 1984, 1993, 1998 рр.). Слід відзначити, що французьке громадянство можна отримати: за народженням, через натуралізацію, шляхом укладення шлюбу з громадянами Франції, шляхом воз'єднання родини, якщо один з подружжя вже отримав громадянство, під час (внаслідок) проходження служби у французькій армії, при отриманні статусу біженця [11, с. 69].

Повнолітні іноземні громадяни можуть отримати французьке громадянство шляхом натуралізації і проживання на території держави не менше п'яти років до дня звернення про громадянство. Щодо дітей іноземних громадян, то вони можуть подавати запити про громадянство, якщо вони прожили на території Франції не менше п'яти років в інтервалі між 11 років до повноліття. Також мають право на французьке громадянство іноземці, що уклали шлюб із французькими громадянами та прожили у ньому не менше одного року.

Також французький уряд ставить певні умови іноземним громадянам, котрі хочуть отримати громадянство, а саме: підтвердження знання мови, знання цивільних прав і свобод Франції, повинне бути постійне на деякий час місце проживання. Заяву про надання громадянства іноземець спочатку подає в трибунал першої інстанції за місцем проживання, а після розгляду відправляється міністрові, що відповідає за натуралізацію. Сам заявник через певний період проходить співбесіду у профільного міністра і в процесі котрої перевіряється знання кандидатом французької мови та законодавства.

Зауважимо, що існують випадки, коли іноземцям відмовляють в одержанні громадянства, а саме: якщо вони раніше піддавалися процедурі виселення з країни або мали заборону в'їзду, нелегальні мігранти, особи, що мали судимості за адміністративні порушення чи терористичну діяльність, засуджені особи.

Формування більш жорсткого міграційного законодавства Франції розпочалося із “Закону Паскуа” (ім'я міністра в уряді Балладюра). Цей пакет

законів обмежував імміграцію за трьома основними напрямками: возз'єднання сім'ї, при укладанні шлюбу та надання статусу біженця [7, с. 14]. Так, за новим законодавством: французьке громадянство народжені від змішаних шлюбів діти одержують лише після досягнення повноліття; іноземні громадяни при одруженні із громадянином Франції одержують певний статус, і лише за два роки, довівши, що шлюб не був фіктивним можуть претендувати на французьке громадянство; навчання іноземців, обміну прав водія на національне посвідчення, що дають право тимчасового перебування на території Франції і перевірки їх відповідними органами. Хоча на легальному і нелегальному положенні іммігранти повинні сплачувати податки державі, але соціальний пакет тільки одержують разом із офіційним працевлаштуванням. Певні обмеження за новим законодавством передбачалися при в'їзді до Франції іноземців в рамках програми об'єднання сімей. Ці обмеження спершу стосувалися мусульманських сімей.

Значимо, що іноземці можуть користуватися своїми публічними правами: свободою совісті, правом на об'єднання в організації і профспілки, але не мають права брати участь в політичному житті країни (обирати президента, парламент), працевлаштування на окремі професії. Хоч самі можуть балотуватися і бути обраними до певних громадських об'єднань [2, с. 17].

З 1994 р. французький уряд для обмеження в'їзду в країну вводить візу, котра змушувала іноземців вказувати у документах ціль свого приїзду в країну і в їхніх документах ставилися певні відмітки. Такий підхід дозволив уряду країни збільшити контроль нелегальних мігрантів, що використовують чужими або підробленими документами [4, с. 67].

Французький уряд у 1997 р. вніс певні корективи до імміграційного законодавства. Спершу він міняє закони, котрі стосуються депортації нелегальних мігрантів і перебування іноземців на території держави. Спочатку було створено інститут амністії нелегальних мігрантів, котрі проживали на території Франції більше 15 років. Згідно з цим законопроектом, право на громадянство діти іноземців одержували не з 18 років, а з 16. Ще одним нововведенням стало введення річного дозволу на проживання для окремих видів мігрантів (тих, хто має родичів серед французьких громадян), що в майбутньому полегшувало легалізацію їхнього перебування в країні. Як бачимо, закон вносить деяку лібералізацію у міграційне законодавство, але надалі Франція залишається закритою.

Наступний закон про контроль над імміграцію французьким урядом був прийнятий у 2003 р. У ньому були зазначені такі основні пункти: створення бази даних (яка містить і біометричні показники – відбитки пальців і фотографії), продовжувався термін адміністративної відповідальності щодо мігрантів від 12 до 32 місяців (в результаті відбувалося виселення з країни), посилювалися санкції проти контрабандистів, внесені поправки щодо надання статусу біженця та визначено список безпечних країн (2006 р. були внесені деякі корективи) [2, с. 1].

Права біженців передбачені у законі “Право на притулок (прихисток)”, котрий набрав чинності 18 листопада 2004 р. В ньому тривалість процедури прийняття заявок зменшилася до двох місяців.

Із приходом до влади Н. Саркозі розпочався період жорсткої інтеграції: “Франція не може приймати у себе всіх, хто захоче до нас приїхати. Ми не в змозі забезпечити їх ні житлом, на роботу” [13, с. 1]. Підтвердженням цього був Закон “Про жорстку інтеграцію”, котрий прийнятий у 2007 р. За цим законом уряд проводив політику селективної імміграції, а саме надавалися пріоритети високоосвіченим фахівцям, ученим та студентам (передбачалася пільгова посвідка “Компетентність і талант”). Для представників інших категорій умовою отримання 10-річної посвідки на проживання стало підписання “інтеграційного

контракту”, що передбачав знання мови і французької цивілізації. Імігрант-нелегал, що прожив 10 років в країні не мав гарантій, що в майбутньому отримає повістку на проживання. Також була введена система квот, тобто щороку уряд надавав парламенту документ за яким визначалася кількість імігрантів і Національні збори зробили обов’язковим тест ДНК для тих, хто хоче приїхати для об’єднання з родиною (легально проживають) [8, с. 90].

Депутати Національних зборів Франції 12 жовтня 2010 р. прийняли законопроект, котрий спрощує процедуру виселення нелегальних мігрантів. Цей же закон пропонує позбавлення громадянства тих осіб, що здійснили вбивство поліцейських, прокурорів, пожежників. Щоб отримати громадянство імігрант повинен був підписати “Контракт прийому та інтеграції”. Відповідно до цього контракту, імігрант повинен вивчати французьку мову, історію, культуру [6, с. 1]. Закон спрощував процедуру виселення з країни громадян, що займалися жебрацтвом та незаконно займали певну територію [15, с. 1].

Ще одним прикладом жорсткої іміграційної політики Н. Саркозі було виселення з території Франції в серпні 2010 р. румунських та болгарських циган. За допомогою поліції вже знесені близько 50 циганських таборів, мешканців яких переселили в тимчасові притулки. Уряд заявляє, що табори є “джерелом торгівлі людьми, там жахливі умови для життя, побутує експлуатація дітей та неповнолітніх шляхом жебрацтва, проституції та злочинності”. Президент Франції Н. Саркозі ухвалив план депортації жителів циганських таборів після того, як в липні у м. Гренобль на півдні країни відбулися сутички між членами циганської громади та поліцейськими [12, с. 1]. При цьому Франція сама забезпечила їм переліт – 300 євро на дорослу людину і ще 100 на дитину. Цей крок президента засудила правозахисні організації та Єврокомісія, що запровадила санкції, але французький уряд не звернув на це уваги.

Із приходом соціалістів у Франції до влади курс міграційної політики дещо змінився. Так, 2015 р. до Національних зборів надійшов проект закону про міграцію. Згідно з цим документом, іноземці, що прожили 12 місяців на території держави могли одержати право на проживання в країні від 2 до 4 років. Також у цьому нормативному документі передбачено таке посвідчення особи, як “паспорт таланту” для учених, артистів, спортсменів та членів їхніх сімей – вони на 4 роки одержували право на проживання у Франції. Також запропоновано зменшення терміну розгляду досьє біженців та виділення додаткових коштів на підтримку мігрантів [16, с. 1]. Проти цього законопроекту виступили всі політичні сили країни, крім соціалістів, і тому він був відкладений.

Ситуація стосовно міграційного законодавства може різко змінитися після президентських виборів 2017 р., бо на посаду президента знову буде балотуватися Н. Саркозі, котрий вже висунув програму “Франція для французів”.

Отже, міграційне законодавство Франції постійно оновлюється відповідно до вимог часу та спрямоване на регулювання міграційних потоків. Держава постійно контролює та часто змінює правила в’їзду в країну, умови перебування в ній, процедуру отримання громадянства. Тому в міграційному законодавстві цієї європейської держави помітна тенденція до зміщення акцентів з “мігрантів” на “нових громадян”, котрі добре освічені та соціально активні. Щоб реалізувати поставлене завдання, французький уряд створює умови для залучення імігрантів до конкурентної боротьби за працевлаштування.

Список використаних джерел

1. *Боровик М.* Стратегии формирования иммиграционной политики ЕС / М. Боровик, Л. Шемберко // Европейская безопасность: события, оценки, прогнозы. – 2006. – Выпуск 5 (21). – С. 14–18.
2. *Закон о контроле над иммиграцией, пребывании иностранцев во Франции и гражданстве).* – Режим доступу:

http://carrefourlocal.senat.fr/doslegis/2003_1119_novembre_2003_relat/index.html 3. Закон №2007-1631 от 20 ноября 2007 о вопросах иммиграции, интеграции предоставления убежища). – Режим доступа: <http://textes.droit.org/JORF/2007/11/21/0270/0001/> 4. Зинченко Н. Миграция населения. Теория и практика международно-правового регулирования / Н. Зинченко. – М.: Внешторгиздат, 2003. – 256 с. 5. Мирский Г. Европа и мусульмане / Г. Мирский // Россия в глобальной политике. 2007. Июль 2007. – Режим доступа: <http://www.globalaffairs.ru/articles/7779.html> 6. Новый проект закона об иммиграции во Франции. Электронный ресурс 1 апреля 2010. – Режим доступа: <http://www.russian.rfi.fr/franciyafrance/20100401-novys-proekt-zakona-ob-immigratsii-vo-frantsii> 7. Петров Г. “Законы Паскуа” немного подправят / Г. Петров // Иностранец. – 1996. – №42. – С. 12–19. 8. Поморцев А. Европа выгоняет мигрантов / А. Поморцев // РБК daily. 06.02.2009. – Режим доступа: <http://www.rbcdaily.ru/2009/02/06/world/400726>. 9. Рязанцев С. Опыт и проблемы регулирования миграционных потоков в странах Западной Европы / С. Рязанцев. – М., 2001. – 287 с. 10. Судоплатов П. Миграционная политика стран Евросоюза / П. Судоплатов. – М.: Российская академия наук, Институт социально-политических исследований, 2006. – 326 с. 11. Стрельцов В. Франция і проблеми інтеграції мігрантів / В. Стрельцов // Світова економіка і міжнародні відносини. – 2005. – № 9. – С. 67–75. 12. <http://tsn.ua/svit/franciya-pochala-deportaciyu-ciganiv-do-rumuniyi-ta-bolgariyi.html> 13. <http://azov.press/ukr/franciya-dlya-francuziv---sarkozivistup> 14. Треть населения Франции – мигранты и их потомки. – Режим доступа: <http://3rm.info/publications/40226-tret-naseleniya-francii-migranty-i-ih-potomki-chem-obernulas-dlya-strany-deshevaya-rabochaya-sila.html> 15. Французькі депутати вирішили спростити процедуру висилки нелегальних мігрантів (Електронний ресурс) 13 жовтня 2010. – Режим доступа: <http://vcourse.ua/ua/society/uprostit-proceduru-vysylks-nelegalnykh-migrantov.html>. 16. Франция примет новый закон о статусе иностранцев. – Режим доступа: <http://ru.rfi.fr/frantsiya/20150720-frantsiya-primet-novyi-zakon-dlya-inostrantsev>

Леся Костюк

МИГРАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА ФРАНЦИИ НА ПРОТЯЖЕНИИ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XX – НАЧАЛА XXI ВЕКА

В статье автор проанализировала миграционное законодательство Франции последних лет, его значение для борьбы с нелегальной миграцией.

Ключевые слова: миграция, Европейский Союз, интеграция, мигрант, миграционная политика.

Lesya Kostyuk

MIGRATION POLICY OF FRANCE THROUGHOUT THE SECOND HALF OF THE 20TH – BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

In the article the author analyzed the migration law of France in recent years, its importance in fighting illegal migration.

Key words: migration, European Union, integration, migrant, migration policy.